

EL BALL DE MALCASATS DEL VENDRELL: MARC HISTÒRIC I LOCALITZACIÓ

SALVADOR ARROYO I JULIVERT

El Ball de Malcasats és una de les representacions que gaudiren de més popularitat al Gran Penedès al segle XIX. Es tracta d'un ball parlat, impropï per la seva estructura, escrit en català i de temàtica comicosatírica, accentuada encara més per la intervenció en exclusiva d'actors masculins. Apareix documentat ja amb identitat pròpia i diferenciat del de Dames i Vells a partir del 1845. La darrera activitat de representacions d'aquest gènere, amb parelles asexuals, data del 1910 al Vendrell. L'any 1912 actua encara a l'Arboç el Ball de les Criades, de característiques similars. Finalment, l'any 1959 hi ha una darrera representació dels Malcasats per la Festa Major de la Geltrú; els intèrprets són ja parelles d'ambdós sexes.

EL BALL DE MALCASATS DEL VENDRELL: MARC HISTÒRIC I LOCALITZACIÓ

MARC HISTÒRIC D'ACTUACIÓ

El Ball al Penedès

Centrant-nos en l'àmbit penedesenc, direm que les primeres dades que tenim del Ball de Malcasats, com a ball plenament diferenciat amb nom i identitat pròpies, diferent del de Dames i Vells, provenen dels programes de les festes majors de Sant Antoni a Vilanova i de Santa Anna al Vendrell, de l'any 1845.⁽¹²⁾ En el cas de la primera vila, s'anuncia també el de Dames i Vells; per tant, hi ha fins i tot una convivència entre ambdós balls ja en la primera meitat del segle. Aquesta és, ara com ara, la referència més antiga que hem localitzat.

Pel que fa a l'activitat del Ball en les principals viles del Gran Penedès, direm que a Vilanova el podem documentar el 1848 per Sant Antoni, junt amb el de Dames i Vells; el 1850, per les Neus; el 1852, per la Festa Major de la Geltrú; el 1854, per les Neus; el 1860, per Sant Antoni, junt amb el de Dames i Vells; i el 1864, per la Festa Major de la Geltrú.⁽¹²⁾ A Sitges, en podem documentar la sortida l'any 1853 per la festa de la Mare de Déu del Vinyet.⁽¹²⁾

Pel que fa a Vilafranca, segons dades estadístiques aportades pel programa de Festa Major del 1979, podem assenyalar que el Ball de

Malcasats apareix referenciat dos anys en el període 1776-1976. Per la nostra part, podem concretar que una d'aquestes actuacions tingué lloc l'any 1859.⁽¹²⁾ Pel que fa a la segona menció, sabem que l'any 1876 l'Ajuntament dictà una prohibició perquè el ball no actués. El Ball de Dames i Vells es troba ja documentat l'any 1840.⁽¹³⁾

Pel que fa a d'altres poblacions on s'havia ballat, podem anomenar el nucli de Sant Vicenç dels Calters (Baix Penedès).⁽¹⁴⁾ També el nucli de la Bleda (Alt Penedès), del qual es conserva un text recollit per Miquel Batlle i Totosaus l'any 1904, aplegat per Pere Grasses l'any 1927.⁽¹⁵⁾ Finalment, també Sant Pere de Ribes (Garraf), ja que en la darrera representació, coneguda realitzada a Vilanova per la Festa Major de la Geltrú del 1959, el text del ball fou recollit per un avi de Sant Pere que tenia memoritzades la lletra i l'estructura del ball.⁽¹⁶⁾

El Ball al Vendrell

Tot fent una anàlisi estadística de la presència del Ball de Malcasats al Vendrell al llarg del segle XIX, ens adonem que és un ball amb una insistent i reiterada aparició en el seguici popular local. Comparant-lo amb d'altres balls parlats locals, ens adonem que:

El Ball de Diables va sortir 29 vegades;
 El Ball de Malcasats, 8 vegades (una vegada Dames i Vells);
 El Ball de la Rosaura, 8 vegades;
 El Ball de Serrallonga, 4 vegades;
 El Ball de Marcos Vicente, 2 vegades;
 Els balls de Sant Isidre, Sant Jaume, la Patera i Joan Portela una sola vegada.^{(17) (22)}

Hem de tenir en compte que aquesta taula ha estat confeccionada a partir de les festes majors de què tenim programa i/o dades concretes del període que va entre l'any 1845 i el 1900. La qual cosa no vol dir que no sortissin en d'altres ocasions, de les quals tan sols tenim referències genèriques: "danzas del país", "diversiones populares", etc.

Dins el marc dels balls parlats vendrellencs, els Malcasats són el segon ball que ha sortit més vegades.

Les 8 sortides al llarg d'aquests 55 anys donen un promig d'una

FIESTA MAYOR DE VENDRELL

FESTEJOS QUE ESTA VILLA DEDICA A SU PATRONA
SANTA ANA
DURANTE LOS DIAS 25, 26, 27 Y 28 DEL ACTUAL

PROGRAMA

DIA 25

A las 12 del día un repique y volteo general de campanas acompañado de una salva de truenos y mortaretes, anunciará al vecindario el comienzo de la fiesta.

A las 2 de la tarde se repicará lo mismo, saliendo enseguida a recorrer las calles de la población los bailes que se están organizando.

A las 6 de la tarde se trasladará en procesión la Patrona de la Fiesta desde la casa del señor Administrador a la Iglesia parroquial; una vez instalada en el templo, se cantarán á toda orquesta una solemne vísperas.

A las 8 y media de la noche, se disparará en la Plaza Ramba un magnífico

CASTILLO DE FUEGOS ARTIFICIALES

obra del reputado pirotécnico de esta villa, don Juan Tellá.

DIA 26

A las 5 de la mañana recorrerán las calles de la población la música tocando aires *marchas* y los *bailes* anteriormente citados ejecutando sus divertidos y variados juegos.

A las 10, solemnemente con asistencia de las autoridades en cap, oficiará la misa del distinguido compositor *D. Juan Escudé* por la orquesta del Sr. *Juliano*, aumentada con reputados profesores cuya fama y celebridad está bien reconocida. El panegírico de la Santa está encargado al *Mov. Litúrg.* Sr. Dr. D. José Yañiz, Canónigo Magistral de la Catedral de Barcelona.

A las 6 de la tarde saldrá la procesión que recorrerá las principales calles de esta localidad, cantándose durante el curso... la misma *armoniosa villancicos*.

A las 10 de la noche y después de tosar recogidos piezas en la plaza de la Villa tendrá lugar un

GRAN BAILE PÚBLICO

en el Estanillo instalado al efecto en la plaza de la Estación, decorado á propósito convenientemente. La orquesta de que se ha hecho mérito, tosará nuevos y celebrados bailes en los que los profesores agregados á la misma, darán á conocer, cada uno por su parte, los adelantos de su especialidad.

DIA 27

Como en los días anteriores, continuarán haciendo sus *habilitados* las cuadrillas danzantes y recorriendo las calles de la villa.

A las 10 empezará con todo el ceremonial de rubrica el *oficio de difuntos* del reputado compositor D. Francisco Porcell. El Requiem y el panegírico están encargados á la misma orquesta y al mismo momento estarán servido del día anterior.

A las 4 de la tarde saldrán en procesión de la Casa Capitulat, las Autoridades, Comisiones de entera de instrucción y demás personas invitadas, acompañando al Jurado del

CERTAMEN CIENTÍFICO LITERARIO

que tendrá lugar en el *Teatro Circo*.

A las 7 y al objeto de devolver Santa Ana á la casa del administrador, saldrá de la Iglesia parroquial la procesión en igual forma que el día 25, recorriendo las mismas calles y con igual acompañamiento.

A las 10 de la noche otra *serenata* y otro *baile público* en el mismo local y orquesta del día anterior.

DIA 28

MAGNÍFICOS Y LUJOSOS BAILES

en los tres sociedades de recreo que cuenta esta villa, como son *Casino del Circo*, *Casino de S. Esteban* y *Sociedad La Vendadora*.

Se advierte á los señores forasteros que nos honren con su visita como á nosotros convecinos, que en las locales públicas y en las sociedades de recreo se servirá bebidas *bebidas* y *refrescos* propios de la estación. Además habrá rebaja de precios en las *villas* *financieras* para mayor economía del público.

Atendiendo lo que antes de ahora tenemos dado de veros este año favorecidos con gran asistencia de forasteros á la par que con la animación y competencia de nuestros amigos convecinos.

Vendrell 17 de Julio de 1887.

Programa de la Festa Major del Vendrell de l'any 1887. Entre els "bailes que se estan organizando" hi havia el Ball de Malcasats.

sortida cada 7 anys. Mitjana que no és del tot real, ja que la distribució de les sortides per dècades quedaria així:

3 sortides als anys 40: 1845-46-49;

2 sortides als anys 50: 1850-59

1 sortida als anys 60: 1863.

Cap notícia en els anys 70;

1 sortida als anys 80: 1887;

1 sortida als anys 90: 1899, anunciats com a Dames i Vells.

Pel que fa a les sortides del segle XX, en Salvador Borrell i Miró "Pere Oliva" (1898-1987), entrevistat l'agost de 1980, ens datava una representació durant la seva infantesa —entre els 6 i 8 anys— i ens recitava un fragment dels parlaments (les darreres quartetes del parlament del pagès). Si tenim en compte la data de naixement d'en Pere Oliva, aquesta actuació queda concretada entre l'any 1904 i el 1906, pel fet que els balls que actuen queden perfectament concretats en els programes i cròniques periodístiques. Aquesta actuació cal datar-la cap l'any 1904.

Finalment és Emili Miró i Fonts "Milio Miró" (1900-1993), cosí d'en Pere Oliva, que en una carta amb data del 18-1-1989 ens posa sobre la pista d'una darrera actuació frustrada. Ens comenta l'Emili: "El Pagès era mon germà Magi, que tenia set anys més que jo. Es pot deduir que ell tenia cap a divuit anys i jo onze. Aquest ball (de Malcasats) es devia fer entre els anys 12-14. He dit que 'es devia fer' perquè, quan estaven a punt de sortir, algunes dones que festejaven amb els que hi prenien part no varen voler que ho fessin; pensa que tots els que feien de Malcasats havien d'ésser homes."

Segons les nostres dades, aquesta darrera actuació frustrada —per un canvi de mentalitat respecte a la formalitat de l'asexuació en els balls parlats—, podem datar-la cap a l'any 1910. Miró, a més, tot i estar a la ratlla dels 90 anys, ens transcrivé els parlaments del Pagès i del Gitano, tal com ell els recordava. Ambdós fragments i les quartetes que ens recità en Pere Oliva són les mateixos que els del text localitzat del 1887. Per tant, la "llibreta del Garbu" fou emprada també per les representacions del 1904 i del 1910.

Pel que fa a aquests aplecs parcials, direm que M. Rosa Cañellas i Güell ens recitava també el setembre de 1993 els parlaments íntegres del

Emili Miró i Fonts "Milio Miró" (1900-1993). Patriarca de les Lletres Castelleres i Creu de Sant Jordi de la Generalitat. Va viure molt de prop els assajos i preparatius del darrer intent documentat per escenificar el Ball, cap a l'any 1910.

Salvador Borrell i Miró "Pere Oliva" (1898-1987). Fou testimoni d'una representació del Ball de Malcasats cap a l'any 1904.

Gitano i de la Gitana, de la mateixa versió: parlaments que aprengué de petita de Teresa Guasch i Guasch "Ros Climent", germana d'un dels actors de 1887.

EL BALL DE MALCASATS DEL 1887

Després de deixar constància de la presència històrica del ball al Vendrell, voldríem centrar aquest estudi en l'anàlisi de la colla dels Malcasats, que actuaren l'any 1887, any del qual tenim notícia més detallada pel fet de l'existència d'un quadern manuscrit amb el text complet del ball, recollit i copiat expressament per a aquella representació.

El quadern del ball: "la llibreta del Garbu"

El quadern que també coneixem com "la llibreta del Garbu" resta avui dipositat a l'Arxiu Biblioteca Inglès del Vendrell. El seu darrer propietari fou Josep Trillans Rovirosa, que la conservà després de la mort de l'autor del manuscrit, ja des del 24-2-1938, segons consta en la

contracoberta del quadern. Trillas va cedir la llibreta a Josep M. Inglès i Rafecas, cronista oficial de la vila en la dècada dels anys 70.

És un quadern de tapes dures, de 25 per 15,3 cm, pautat de 22 línies, amb 63 fulls sense numerar llevat de les pàgines 1, 27, 28, 29, 35, 36 i 37. Conté un total de 63 fulls, dels quals 37 pàgines, escrites per ambdues cares, contenen el text de l'obra amb breus comentaris i notes finals del copista. La resta de pàgines conté comptes del mateix autor.

La llibreta va ser adquirida el 2-12-1885 a Barcelona, a Casanovas, de la plaça de la Cucurulla, núm. 3, i fou destinada al "uso del Ball de Mai Casats. Vendrell a 11 de Juliol de 1887". També sabem que en Vidal va transcriure el text en vuit dies: "empezada en 17 julio del 1887, concludido en 24 julio de 1887."

Pel que fa a la tapa, porta per títol "Cuentas en limpio por Francisco Vidal. 1887". A la tapa del darrera hi ha un segell de l'empresa familiar d'en Garbu: "SOLÉ Y COMPa. 26 MAY 86. VENDRELL".

Autoria i datació del manuscrit

Pel que fa a l'autor del manuscrit, el quadern deixa ben clarament identificada la persona del copista. Ja al principi del text consta el títol en negreta, que fa: "Ball de Mai Casats por D. Francisco Vidal y Soler". Hi figura també la següent nota: "Cuan se fasi aquest ball, per deixí aquesta llibreta, han fará pagá el preu de 5 pesetas con fa pagá als altres."

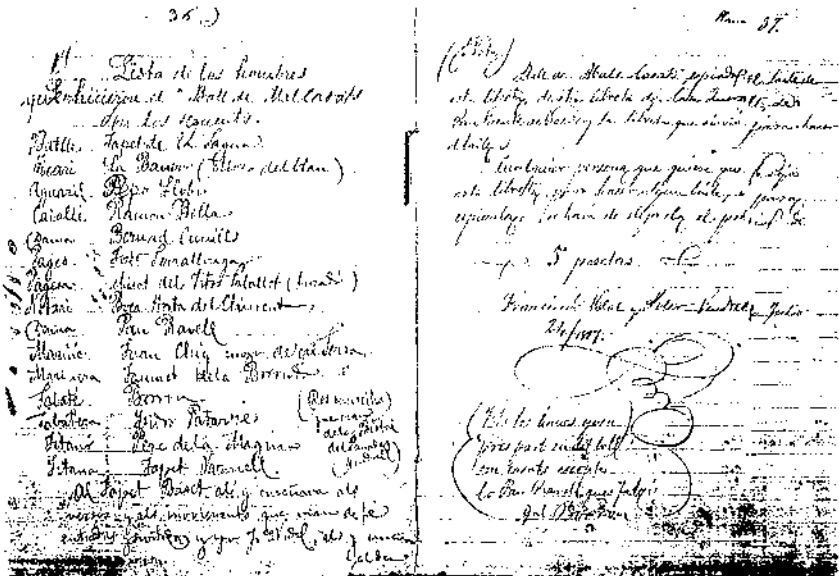
Al final del text, hi apareix la seva signatura, així com també el lloc de procedència del text original o primera còpia:

(Nota)

Ball de Mai Casats copiados el baile de esa libreta, de otra libreta de casa Queralt de Sant Vicente de Calders. la libreta que sirvió para hacer el baile. Cualquier persona que quiera que le deje esta libreta para hacer algun baile, ó para copiarla, se hará de dejarlo el precio de 5 pesetas.

Francisco Vidal y Soler. Vendrell
julio 24/1887.

Es tracta, doncs, d'una còpia d'un altre text anterior, no sabem si original o bé ja copiat. En conseqüència, Vidal no és l'autor real del text del ball, com podria fer pensar l'anotació del principi, sinó que es tracta d'un mer transcriptor que, a més, va prendre part activa en la direcció i organització dels assajos del 1887, segons fa constar al final de la

Darrera pàgina de la "llibreta del Garbu", on apareix la nòmina dels intèrprets i el repartiment de personatges del Ball, representat al Vendrell els dies 25, 26 i 27 de juliol del 1887.

mateixa llibreta. És també de molt interès la doble anotació referent al cobrament de 5 pessetes per deixar la llibreta amb la finalitat d'organitzar alguna representació o de fer-ne una còpia. També és de destacar l'anotació "com fan pagà als altres", que denota que aquests pagaments per accedir al text eren habituals i indica, si més no, una semiprofessionalització en els organitzadors i caps de colla dels balls parlats, les representacions dels quals comportaven certa activitat econòmica entre les classes populars. Per tenir una valoració real del paper que jugava l'element econòmic, direm que, l'any 1887, un jornal a pagès es pagava a 2,5 ptes.; un duro suposava, doncs, l'equivalent a dos jornals de treball.

Què en sabem, de la identitat del transcriptor? Francesc Vidal i Soler "Cisquet Garbu" va néixer al Vendrell l'any 1868 i va morir a la mateixa vila l'any 1936. Per un cens de principi de segle sabem que era propietari rural i vivia al carrer de Cristina Alta núm. 14, al barri de França, nucli per excel·lència de l'organització dels balls parlats vendrellencs. La casa és coneguda com a "cal Jantoni", segons ell mateix anota a la

llibreta. És fill de Josep Vidal (1817-1880) i estigué vinculat a l'empresa del seu oncle Solé y Compañía, que treballava al Vendrell al darrer quart del segle XIX.

Tenia tan sols 19 anys quan va fer la còpia del text l'any 1887.

Autoria i datació del text

Els balls parlats pertanyen a un gènere folklòric popular i moltes vegades se n'ignora l'autor. Pel que fa al text vendrellenc que estudiem, podem clarament atribuir-lo a un dels més prolífics autors d'aquest gènere literari: el teixidor vallenc Marc Fusté i Oliver "Marquet de la dona", nat a Valls el 21 de gener del 1801 i actiu encara l'any 1854⁽¹⁸⁾.

El *Ball de Malcasats* és un dels textos en els quals no s'explicita l'autoria de Fusté, contràriament a d'altres textos manuscrits localitzats i estudiats d'aquest autor: *Ball del Sant Cristo de Salomó* (manuscrit del 1843), *Ball antic de la Candela de Valls* (manuscrit original de 1854), *Ball de Sant Pere Armengol de la Guàrdia dels Prats* (manuscrit de finals del segle XIX) i *Ball de Sant Antimo de Figuerola del Camp* (del qual es conserva una versió del 1913).⁽¹⁸⁾

Potser Fusté no signa el ball en aquest cas pel fet que fou un dels treballs que féu en col·laboració amb el seu gran amic i graller Pau Trenchs i Cerdà "Marcelino" o "l'Esquerritx", pagès i guerriller vallenc nat el primer de maig de 1801 i que fou també autor de parlaments de balls parlats; en concret, se cita el *Ball dels Vells*. Estava en actiu encara l'any 1885.⁽¹⁹⁾ Com a graller, Trenchs debuta l'any 1821; l'any 1823 el trobem com a guerriller realista a la Seu d'Urgell, i després retorna al país a les ordres del baró d'Eroles. Cap al 1826 deixa la vida militar i fa de pagès, sonador de gralla i autor de balls parlats, per retornar a les armes al costat carlí l'any 1836. És en aquest decenni de vida civil que el seu biògraf Francesc Martí situa la seva vinculació amb Marc Fusté: "De xicotet fou amic de March Fusté (a) Marquet de la dona. Les relacions de las dansas populars que anys enrera estavan tant en voga, com són "ball de Serrallonga, Diabes, Rosaura, Candela, Pastors y altres, foren compostas per aquells dos poetas naturales [...]. Trenchs també feia parlaments sol. Bona prova d'això són els que pronuncià un any fent l'Alcalde del 'Ball dels Vells'. Els 84 anys que avuy conta Pau Trenchs, no son obstacle pera que surti tots los dias a llogarse pera treballar lo camp, com tampoc pera que durant aquesta festa major balli'l 'Ball dels Vells', pera'l qual ha compost molts y vistosos parlaments."⁽¹⁹⁾

El graller vallenc Pau Trenchs i Cerdà "Marcelino o l'Esquerrig" (1801-188?), possible coautor, juntament amb Marc Fusté i Oliver "Marquet de la Dona" (1801-?), del text del Ball de Malcasats del Vendrell.

L'atribució del Ball de Malcasats a Marc Fusté i Pau Trenchs no és fruit d'un caprici, sinó que deriva d'un estudi comparatiu entre el text del ball de 1887 i d'altres textos explícitament signats per Marquet de la dona. Entre d'altres detalls a l'entorn dels quals ara no volem estendre'ns i que comportarien un estudi exhaustiu i particularitzat del text de 1887 i d'altres manuscrits d'en Fusté, sí que voldríem destacar els següents paral·lelismes, que considerem prou significatius:

a) Principi del Ball.

*Ball de Malcasats 1887.
Text atribuït a Marc Fusté:*

Silencio demano á tots
homens donas y compañía
si esteu atens ohireu
un pas de rahons y barallas.

*Ball del St. Crist de Salomó 1843.
Text signat per Marc Fusté:*

Silencio demano a tots
homans, donas y compañía
hasteu ab atencio
lo que no esplico no es faula
Abui, del beneit Sant Cristo
se celebra la diada;
si esteu atens hoireu
los prodigis y miracles.

b) Cos dels parlaments: un problema de jurisdicció.

Ball de Maicasats 1887.

Text atribuït:

Parlament del cavaller:

Atingui senyor Vicari
sense perdre lo respecta
a la justícia ordinari
yo mayestic en subjecta.

Ball del St. Crist de Salomó 1843.

Text signat:

Lloa inicial:

sen va a parlar ab lo Rey
perqué lo Moro era un grande
que no estava subjectat
per la justícia ordinaria.

Datació del text

Pel que fa a la datació del text, cal que parem atenció als següents elements i detalls que apareixen al llarg del cos dels parlaments:

1. En primer lloc, ja hem assenyalat l'aparició de privilegis propis de l'antic règim. En concret, en el cas del cavaller, la seva no subjecció a la justícia ordinària; i el reconeixement exprés de la vigència d'aquest privilegi senyorial per part del batlle (diàleg final de la segona part del Ball).

2. També cal tenir en compte el fet que apareixen algunes dates concretes en els diàlegs d'alguns personatges. En concret, en els parlaments del Mariner i la Marinera (cinquena part del ball), diu el mariner:

Señó Vicari, sabrà
com trenta anys que som casats.

I afegeix més avall que:

Lo any mil vuitcens vaig teni
una carta de un amich
quen deya, Jaume, te escrich
la vida de tu mullé.

Tot plegat sembla situar-nos en la dècada dels anys vint del segle XIX.

3. També l'aparició de referències a peces de vestir marca una època. Així, per exemple, el Cavaller a la segona part del ball:

que ara mateix no tinc tros
de roba ni de casaca
ni dines a la butchaca.

Per la utilització de la casaca com a peça de vestir podem situar l'acció a finals del segle XVIII o principis del XIX. Un altre element de datació són les referències a les guerres constants:

i lo tems sempre varia
 las rendas que jo tenia
 bestia, viñas y terras
 am aquestos añys de guerras
 saguera, contribucions,
 prestamos, capitacions
 y los fruits mal recollits
 se me an acabat los meus ar dins.

La referència a les guerres constants, si bé s'emmarca a principis del segle XIX, alhora és ben poc concreta en un principi de segle tan mogut bèl·licament. Referència que també apareix en el parlament del Mariner: "yo jipol sempre a a las guerras."

A totes aquestes referències cal afegir que la primera notícia concreta que es té del ball és del 1845; per la qual cosa es pot datar l'aparició del text del Ball dintre de les tres primeres dècades del segle XIX, teoria que és també defensada per algun autor com en Manuel Milà i Fontanals⁽¹¹⁾, quan ja l'any 1895, i a la vista dels textos del ball (desconeixem, però, de quina versió es tractava), afirma: "Por las fechas en él citadas se ve que fué compuesto á principios de este siglo."

Marc geogràfic

Quant al marc geogràfic de representació, també apareixen en el text diferents referències, quasi totes en els parlaments dels gitansos.

En la constatació del tarannà nòmada dels gitansos —avui aquí, demà allà—, es delimita una àrea en la qual el ball degué ésser representat. L'al·lusió a topònims propers al poble on el ball era ballat permetia una major connexió amb el públic. Els autors de balls parlats, conscients sens dubte, d'aquest fenomen no deixen d'incloure en les seves produccions recursos d'aquest tipus pe tal d'apropar més l'acció als espectadors assistents.

Així, en la sisena part del ball, diu la Gitana:

vuy di las cosas que has prés
 sense ferí cap anbut,
 al terme de Montagut
 vas pillá un bired y un ruch
 y al terme de Puntons
 vas robá quatre bacons
 y a la vila de Cambrils
 una berra y sis gorrins
 y al terma de Tamarit
 una cabra y un cabrit
 y al poble de Monistrol
 tres camisas y un llansol
 y no gayre lluñ de aquí
 també vas pendra un gorri.

El marc geogràfic de representació, atenent als topònims ressenyats, s'extén des de Monistrol d'Anoia (Alt Penedès) com a límit nord fins a Cambrils, al Baix Camp, com a límit sud. També hi ha referències a zones de muntanya penedesenca, tals com Pontons (Alt Penedès) o bé Montagut (Alt Camp), límit de ponent. Finalment per llevant tenim tota la costa, amb referència expressa a Tamarit, a la subcomarca del Baix Gaià al Tarragonès.

Personatges i intèrprets

El nombre de persones necessàries per representar el ball és de 17 de colla, distribuïts de la manera següent:

- Les 6 parelles malcasades.
- Les autoritats.
- Els dos músics.

Pel que fa a les sis parelles, segons el repartiment que apareix establert en la llibreta manuscrita del 1887, són:

- Cavaller i dama.
- Pagès i pagesa.
- Notari i dama.
- Mariner i marinera.
- Sabater i Sabatera.
- Gitano i Gitana.

Hi ha, doncs, representats tots els sectors de la nostra ruralia.

- Els propietaris rurals: el cavaller.
- Els curials: notaris i advocats i d'altres funcionaris judicials.
- Els menestrals: la gent d'oficis, el sabater.
- La gent del mar i els pescadors: el mariner.
- La vida nòmada: els gitanos, personatges pintorescos que figuren també en d'altres balls populars.

Alguns d'ells tenen fins i tot nom propi en l'obra, nom que podia canviar-se fàcilment per algun nom prou conegut pel veïnat per connectar així molt més amb el públic assistent.

Prova del que anem dient és el fet que en els dos manuscrits que hem consultat, que són còpies de la mateixa versió del ball (el del Vendrell del 1887 i el de la Bleda del 1904), els noms donats als personatges varien en una i altre còpia.

Versió del Vendrell: el cavaller es diu Joan,
la dama es diu Eulàlia.

Versió de la Bleda: el cavaller es diu «lo Grau» (segurament
algun personatge popular del poble),
la dama també es diu Eulàlia.

Versió del Vendrell: el pagès es diu Pepet.

A la versió de la Bleda no té nom propi assignat.

Versió del Vendrell: la pagesa se la coneix per-ser «la filla del Donat».

Versió de la Bleda: la pagesa se la coneix com a «filla del Bernat».

A part d'aquestes dues diferències puntuals, cap altre nom varia en els dos textos. Així, el mariner es diu Jaume, i la dama del notari, Teresa.

Un altre detall important a destacar és el fet que, tot i que en el repartiment inicial del manuscrit les dones de les diferents parelles no són totes anomenades com a dames, sí que són anomenades com a tals en el text dels parlaments del ball. A l'hora d'indicar que ha de parlar la dona de cada una de les diferents parelles en tots i cada un dels indicatius hi figura l'anotació «dama», a excepció de la gitana, la qual s'anomena en els indicatius per la seva condició de raça.

Així, mentre en el repartiment inicial tan sols la dona del cavaller i la del notari tenen aquesta condició, dintre del text dels parlaments, la pagesa, la marinera i la sabatera també la tenen (menys la gitana).

Aquesta particularitat apareix en els dos textos dels dos manuscrits que hem consultat.

Pel que fa a les autoritats que presideixen la formació de les sis parelles, direm que són:

- El batlle: representant del poder judicial.
- L'agutzil: representant i nunci de l'autoritat del batlle.
- El vicari: representant de l'església, la moralitat catòlica.

El batlle

Segons informa Joan Amades,⁽¹⁾ en el ball de Malcasats «les autoritats estaven representades pel jutge, el rector i l'agutzil».

En la versió vendrellenca el jutge ve substituït per un altre personatge: el batlle.

De l'atenta lectura dels parlaments de l'obra s'endevina que el batlle no s'ha d'entendre com a sinònim d'alcalde, amb atribucions o funcions merament administratives o de policia. El personatge del batlle que es presenta en el ball comprèn un concepte més complex. Es tracta de la institució del batlle del règim català.

Fent una mica d'història, direm que la vila del Vendrell formava part de la baronia del mateix nom, juntament amb els pobles i termes d'Albinyana, Bonastre, Santa Oliva i Sant Vicenç de Calders.

El baró era l'abat de Sant Cugat del Vallès i nomenava un batlle —el batlle de la Baronia, que la regia i la governava tant en l'aspecte administratiu com en el judicial.

A partir del 1562, i en virtut d'un conveni celebrat entre l'abat i els pobles de la baronia, va aconseguir-se la intervenció d'aquests darrers per fer la proposta per a l'elecció del batlle mitjançant la proposició a l'abat d'una terna de candidats, de la qual s'elegia i es nomenava un batlle.

Una vegada nomenat, el batlle prenia possessió del càrrec el dia del Carnestoltes durant un trienni, acte que era conegut per «empunyar la vara». Després passava a nomenar un sotsbatlle per cada una de les cinc localitats de la baronia. Aquests sotsbatlles el substituïen en assumptes d'escassa importància o en casos d'absència o malaltia.

La persona nomenada batlle solia ésser, quasi sempre, un propietari i, en conseqüència, desconeixia les lleis que havia d'aplicar. Cal tenir present que tenia al seu càrrec el veredict de les qüestions judicials que tenien lloc a la baronia, imposant fins i tot sentències de mort en causes criminals.

Era per això que se li nomenava un assessor advocat (savi en dret) per prendre consell a l'hora d'administrar justícia. El nomenament d'aquest savi en dret el feia també l'abat de Sant Cugat, mitjançant el mateix procediment emprat per a l'elecció del batlle.

Quan el batlle finia en el càrrec, acte conegut amb el nom d'«arrimar la vara», tenia el deure de donar comptes de tot el cobrat i gastat durant el període dels tres anys.⁽²⁾

A partir del Decret de Nova Planta, amb la supressió de les vegueries i la creació dels corregiments, al cap del qual hi havia un corregidor amb funcions governatives i judicials, va cessar el nomenament de batlle per la baronia del Vendrell.⁽³⁾

El batlle, doncs, tenia les atribucions pròpies d'un jutge, exercint la jurisdicció en nom del senyor jurisdiccional —l'abat de Sant Cugat—, el qual el nomenava i al qual representava en els actes públics que presidia. Era una autoritat delegada.

Com a atribut extern, portava la vara, signe del poder i autoritat que representava.

Si bé la institució desapareix a partir del 1716, l'apel·latiu batlle s'associa popularment a partir de llavors a la figura de l'alcalde, cap del nou règim local.

Aquesta funció d'autoritat jurisdiccional és precisament el paper que té el batlle en el ball de Malcasats. Tot i que ens pugui semblar, en certa mesura, anacrònic, el cert és que així ho ratifiquen diferents fragments dels parlaments. Anem a veure unes petites mostres d'aquestes atribucions.

1. El batlle com a representant de la justícia.

puig aqes es bon istil
 defa vara de justicia
 sense fer los cap franquicia

(.....)
 yo fare justícia igual
 que vinguin fins a barbal
 aquestos que diu vosté
 que jo presos los posare.

(Parlament del batlle al vicari) (1a part del ball)

2. El batlle exerceix la jurisdicció en nom del senyor feudal:

aixo li val senyo vell
 que si no dal del castell
 lo tendria ben tancat.

(Parlament del batlle al cavaller) (2a part del ball).

yo els ficaré a la preso
 que mentres ampunyi la vara
 ja sabran lo qui soc yo

(Parlament del batlle al vicari) (1a part del ball).

Recordem que «empunyar la vara» és una al·locució gràfica relativa a la presa de possessió, de la mateixa manera que «arrimar la vara» és sinònim de sortir del càrrec.

La vara és símbol de la justícia; així, sentirem el cavaller dirigir-se al batlle amb l'eufemisme:

Deu vos salve Reverent
 (.....)
 y á vos senyor de la vara.

(Parlament del Cavaller) (2a part del ball).

3. Reconeixement de privilegis de l'Antic Règim:

En el diàleg final de l'actuació del cavaller, a la 2a part del ball.

—Batlle: dama veste te raho.

—Vicari: fiqui al vell a la presó.

—Cavaller: atingui senyor vicari sense perdre lo respecta a la justícia ordinari yo may estich en subjecta.

—Batlle: aixó li val senyor vell que si no dal del castell lo tendria ben tancat.

Quan el vicari demana que es posi el cavaller a la presó, aquest interposa —«sense perdre lo respecte»— el seu privilegi feudal. Ell, pel fet de pertànyer a la noblesa, no està subjecte a la justícia ordinària.

Acte seguit el batlle afirma la vigència d'aquest privilegi, en reconèixer que aquest fet el lliura d'estar tancat al castell, símbol novament del senyor jurisdiccional al qual el batlle representa.

Tot plegat sembla recordar-nos la vigència de l'antic règim, unes dades que semblen datar l'acció relatada en el text en el període pre-constitucional o de la dècada nominiosa del segle XIX.

4. L'aparició de termes judicials en relació a la compareixença de les parelles davant del batlle reforça encara més la identificació batlle-jutge.

Així, en la 3a part del ball, quan l'agutzil va a buscar els pagesos, en nom del batlle els diu:

Aguacil: vosaltres sou los pagesos com mes amichs mes entesos vamos anem a barbal allí sentirem los procesos y si no volen veni de grat tinch ordre de portarse presos.

Estem davant d'una citació judicial. L'agent de l'autoritat —l'agutzil— cita els pagesos a «barbal» —al judici verbal davant del batlle—, on es sentiran «los procesos», els processos o casos judicials. Finalment, apareix també el poder de coerció de la justícia; en cas de no voler comparèixer, l'agutzil té ordre d'emportar-se'ls presos.

A més del parer de l'autoritat judicial, el batlle té un altre rol important en l'obra. Presenta el ball com el caçador en el ball de la Rosaura, o el Porrer en el de Diables. El batlle fa doncs de Volant,⁽⁴⁾ personatge que realitza el pròleg o parlament inicial del ball, per tal d'introduir la representació i demanar silenci i atenció.

L'agutzil

Com ja hem referit, és el delegat del batlle. Actua, doncs, de representant o nunci de l'autoritat judicial i porta a terme les ordres del primer.

El seu rol consisteix a comunicar o citar les parelles perquè compareguin davant del batlle.

El seu paper és més que simbòlic, puix que es limita a citar i a anar a buscar les dues primeres parelles, els cavallers i els pagesos, que són per altra banda les que estan més allunyades del cap del ball, en la formació.

Les altres quatre parelles, pel fet d'estar més properes a la situació de les autoritats, es presenten per si mateixes sense necessitat d'estar citades ni acompanyades per ell.

Pel que fa a la resta de la representació, roman entremig del batlle i del vicari, sense més paper ni missió a accomplir, almenys que consti en el text.

En d'altres versions, el paper de l'agutzil era molt més actiu, pel que sembla desprendre's dels comentaris fets pels diferents tractadistes que consultaren textos.

Així Amades destaca que

el jutge solia donar-los bons consells i apaivagar-los, dins d'un pla més o menys jurídic i legalista, mentre el rector els aconsellava sota un punt de vista moral. L'agutzil, en canvi, era tot ràbia i fúria i els volia portar tots a la presó, com a mínim⁽¹⁾.

També Insencer ⁽⁵⁾ explica:

A la fi, sigui amb renys, amenaces o componendes, tot s'acaba en pau, amb greu disgust de «l'Agutzil».

Finalment en Solé i Bordes, en analitzar dues de les versions penedesenques localitzades també deixa constància que l'agutzil és «purament simbòlic, gairebé sense paper».⁽⁶⁾

El vicari

Actua, com a representant de l'església. Amades⁽¹⁾ parla de l'existència del personatge del «rector», en la nostra versió és només un vicari.

A Sant Vicenç de Calders, poble d'on fou copiat el text del ball, hi havia capellà propi fins a finals del segle passat, amb condició de vicari, pel fet que l'església era sufragània de la parroquial del Vendrell. Aquí

podria trobar-se l'explicació de l'aparició del vicari en el ball, en lloc de rector. Malgrat tot, el vicari, com a personatge propi del Ball de Malcasats, no és exclusiu de la versió vendrellenca, sinó que també apareix en la recollida a la Bleda el 1904, i en d'altres, segons testimonien els folcloristes penedesencs Insencer i F. de P. Bové.⁽⁵⁾

El vicari és el que dóna compte al batlle, en la primera part del ball, de l'existència d'una colla de parelles mal avingudes que destorben el conviure pacífic dels convilatans de la localitat.

Durant la resta del ball, fa de moderador en les diferents intervencions que realitza en els 6 «processos».

Els músics

Finalment, pel que fa als dos músics, al final del quadern consten «dos musichs que eran de la Bisbal del Panades i Vendrell».

Cap més referència en tenim. Per testimoni de Josepa Mañé i Romeu «Pepa Flaessa» (1882-1984), sabem que el ball anava acompanyat per gralles.

L'única formació vendrellenca de grallers, activa en aquella època, en què hi intervenia un sonador bisbalenc, sabem que era la colla «Els Japans». D'aquesta formació ens en donen referència Salvador Farré i Ma Assumpció López: «En Jaume Batet, més conegut com 'el graller Batet', va començar als quinze anys amb el grup 'Els Japans del Vendrell'.»⁽²⁰⁾

Jaume Batet i Rossell «Graller Batet» va morir a la Bisbal el 12 de febrer de 1956 a l'edat de 85 anys. Per tant, Batet va néixer l'any 1871 a la mateixa vila. Si tenim en compte que va començar a tocar als quinze anys, ens situem al voltant del 1886. Malgrat tot, cap més dada hem pogut localitzar fins avui a l'entorn de l'altre integrant d'aquesta formació vendrellenca activa en el darrer quart del segle XIX.⁽²¹⁾

Una vegada estudiats els personatges, anem a passar a veure els intèrprets. Quins foren els vendrellencs que donaren vida als Malcasats del 1887?

El graller bisbalenc Jaume Batet i Rossell (1871-1956), que, com a sonador de la colla Els Japans, va acompanyar musicalment el Ball de Malcasats l'any 1887.

Els intèrprets

Aquest sembla ésser un element comú en les còpies de textos de balls documentades, i en particular en algunes de les recentment publicades com ara el de Dames i Vells de Tarragona del 1818 o el de Santa Rosalia, datada a Torredembarra el 4 de setembre de 1891.⁽⁹⁾

Al final dels parlaments o del principi, segons els casos, el copista transcrivía la llista amb els noms i cognoms, o bé amb els renoms —com realment es coneixia en la parla col·loquial—, de les persones que havien interpretat els personatges del ball en aquella representació en particular i per la qual s'havia realitzat expressament la còpia del text.

Doncs bé, la «Llibreta del Garbu» del 1887, no n'és una excepció, i conté al final dels textos, a la pàgina 36, la:

Lista de los hombres que hicieron el "Ball de Malcasats" son los següents.

Cal constatar el curiós bilingüisme emprat en l'encapçalament de la llista que acabem de reproduir. Mig en català, mig en castellà. Fet que demostra la preeminència del castellà com a llengua escrita, sobre el català, en aquell precís moment històric, tot i que el text del ball està escrit en català —recordem, però, que el transcriptor copia d'una altra llibreta, també escrita en català—. Però, acabats els parlaments, quan arriba el moment d'escriure per si sol, el redactor inicia el paràgraf en castellà

segurament per inèrcia, per l'hàbit adquirit a l'hora d'escriure, i l'acaba, ja conscientment, en català quan es troba en el moment d'escriure la llista d'uns noms i renoms catalans.

Anem, doncs, a reproduir la llista dels Malcasats del 1887.

Batlle: Japet de la Sagna.
Vicari: La Banero (Mozo del blau).
Aguazil: Pepo Llobi.
Cavallé: Ramon Bolla.
Dama: Bernad Cunills.
Pages: José Serrallonga.
Pagesa: Chicot del Titos Saballot (boradó).
Notari: Boca Torta del Climent.
Dama: Pau Ravell.
Marine: Juan chig mozo de cal Serra.
Marinera: Jaumet de la Borruda.
Sabaté: Borrón.
Sabatera: Isidro Petarré.
Jitano: Pere de la Magina.
Jitana: Japet varmell.

Al Japet Baset al y ensañava els versos y als movimiento que vian de fé entradas y surtidas y yo Fco. Vidal als y enseñava al dames.

En nota marginal i entre parèntesis consta que:

(Dos musichs que eran de la Bisbal del Panades y Vendrell)

I al final de la pàgina 37, també entre parèntesis, es fa constar com a curiositat, per allò de fer de «Malcasats», que:

(tots los homes quen pres part en dit ball son casats, escepte lo Pau Ravell ques fadri y al Borrón.)

A partir d'aquestes referències hem intentat esbrinar la veritable identitat d'aquests 16 vendrellencs, així com algunes dades de tipus personal que ens ajudaran a tenir una visió més real de la vida quotidiana de l'època.

Heus ací els resultats:

Batlle: Josep Padró. Té 29 anys. Fa de pagès. Neix el 1858. Viu al c/ Cristina Baixa, 38.
Vicari: Josep Aymerich Buixens. Té 30 anys. Fa de pagès. Neix el 1857. Viu al c/ Cristina Alta, 57.

Agutzil: Josep Miró Solé. Té 34 anys. Fa de pagès. Neix el 1853. No sap llegir. Viu al c/ de Roda, 15.

Cavaller: Ramon Roca Badal. Té 52 anys. Fa de carreter. Neix el 1835 a Alujas (Lleida). Es casa al Vendrell el 1875.

Dama: ?

Pagès: Josep Pubill i Rivalent. Té 32 anys. Neix a Constantí (Tarragonès) l'any 1854. L'any 1870 passa a viure al Vendrell, on es casa el 1876. Llavors fa de pagès. El 1886, es casa en segones núpcies, fa de carreter. El 1909 consta que fa de mariner. No sap llegir. Viu al c/ de Roda, 5. Segons Josepa Mañé i Romeu (1882-1984) feia el paper de Serrallonga en el ball del mateix nom; per això popularment se l'anomenava «José Serrallonga». Aquesta notícia ens va ser confirmada per la seva filla Carme Pubill i Borrut «Carme Bam» (1892-1984).⁽⁷⁾

Pagesa: Josep Guell i Olivella. Té 23 anys. Fa de pagès. Neix el 1864. Viu al c/ Barceloneta baixa, 27.

Notari: Salvador Guasch i Guasch. Té 24 anys. Fa de pagès. Neix el 1863. Viu al c/ Cristina baixa, 2.

Dama: Pau Solé i Martí. Té 22 anys. Fa de pagès. Neix el 1865 i mor el 1947. Viu al c/ Santa Anna, 55. És el més jove de la colla, té sols 22 anys. Estigué vinculat a més al Ball de Diables, essent el cap del ball a principis del segle XX, fins al 1907. Amb la recuperació del mateix ball, l'any 1933 torna a ser un element important per a la recuperació de la coreografia i detalls de presentació. Sembla que també estigué vinculat al Ball de Bastons. Ja que en l'estat de comptes de la Festa Major del 1939, consta que se li va fer un pagament, per la fusta d'alzina per a tornejjar els bastons. No sabia llegir.

Mariner: Joan Pagès i Mercade. Té 30 anys. Fa de pagès. Neix el 1857. Viu al c/ Cristina baixa, 67.

Marinera: Jaume Rius i Borrut. Té 31 anys. Fa de pagès. Neix el 1856. Viu al c/ Cristina baixa, 83.

Sabater: Joan Figuerola i Garriga. Té 28 anys. Fa de jornalier. Neix el 1859 i mor el 1919. Viu al c/ Colom, 8. No sap llegir. Segons testimoni de Josepa Mañé i Romeu (1882-1984) i de Salvador Borrell i Miró «Pere Oliva» (1898-1987), era conegut per «Jan Borrón» pel fet d'interpretar durant molts anys el paper de «Capitán Borrón» del Ball de Diables. Junt amb en Pau Ravell, és l'únic solter de la colla.

Josep Pubill i Gavalda "Josep Serrallonga" (1854-1942) interpretà el personatge del pagès del ball del 1887. Es va fer popular també en la recreació de Don Joan del Ball de Serrallonga.

Pau Solé i Martí "Pau Ravell" "Pau Petit" (1865-1947) va interpretar el personatge de la dama del notari del ball de 1887. Havia estat també cap de colla del Ball de Diables.

Sabatera: Isidre Romeu i Solé. Té 29 anys. Fa de pagès. Neix l'any 1868.

Gitano: Pere Grasi i Torres. Té 29 anys. Fa de pagès. Neix el 1868, no sap llegir. Viu al c/ Cristina alta, 45.

Gitana: Josep Esteve i Miró. Té 35 anys. Fa de pagès. Viu al c/ Roquetes. No sap llegir. El 6 d'agost del 1892 pren part junt amb la seva esposa Carme Suriol (a) «La Sàrries» en l'assassinat del rector de Foix. Morí executat al garrot vil a Vilafranca el 21 de gener del 1896. ⁽⁶⁾.

El cap del ball: Josep Vidal i Galofré «Japet Basset». Té 28 anys. Neix l'any 1859. Viu al c/ Cristina baixa, 58. Segons ell mateix explica en l'article «Record el passat»,⁽¹⁰⁾ «vaig néixer l'any 1859, fill de pares pagesos, de nin sentia el meu pare parlar sempre de llibertat (...) va arribar l'agost del 1867 i el pare havia marxat amb els sublleuats.». Vinculat per via paterna amb el moviment republicà local que a les ordres de Joan Vidal «Joanet Rajoler» es subleva ja l'any 1867 contra la monarquia d'Isabel II.

Pel que fa a la seva vinculació política, sempre milità en el partit republicà; la seva primera tasca de direcció local fou quan «el

conseqüent i propagandista Pau Arans va organitzar una societat de pagesos al Vendrell, que m'encomanà a mi quan ell va traslladar son domicili a Barcelona».⁽¹⁰⁾ Aquesta societat sembla que era la coneguda «Asociació de Treballadors Agrícoles, en defensa dels interessos obrers» fundada el 19 de gener del 1892, arran de la plaga de la fil·loxera. L'any 1912 el trobem ja com a primer tinent d'alcalde de la vila. Amb la destitució de l'alcalde, Joan Ma Scaró i Gregut «Truites» el 3 de desembre del 1912, accedeix a l'Alcaldia. Serà conegut com a «alcalde de l'aiguat», ja que durant la seva Alcaldia va produir-se l'anomenat «aiguat de Sant Miquel» el 29 de setembre del 1913. Deixà el càrrec arran de les eleccions municipals del 9 de novembre del 1913 en què entrà el també el republicà Joan Ferret i Navarro.

El 1916, traslladà el seu domicili de manera definitiva a Barcelona on, segons recull Jaume Ruat, el vendrellenc Jaume Carner li oferí un càrrec a l'Ajuntament de la ciutat.

Amés d'en Josep Vidal (a) «Baset», també l'autor del manuscrit, en Francesc Vidal i Solé (a) «Garbu», va prendre part en la direcció escènica i en els assajos del ball.

Dels 16 membres que varen prendre part en la representació del 1887, tan sols n'hem pogut identificar 15. D'aquests quinze, sabem que cinc no saben ni llegir ni escriure (quasi un terç dels integrants). El grau d'analfabetisme era, doncs, prou elevat entre les classes populars.

També cal que destaquem que dels tres personatges més ben estudiats i que tenen una vinculació més directa i permanent amb d'altres balls parlats (Josep Serrallonga, Ball del Serrallonga; Pau Ravell, Ball de Diables, i Jan Borrón, Ball de Diables), cap dels tres sap llegir, factor prou important a tenir en compte en el desenvolupament d'aquest tipus de representacions populars, en les quals la tradició oral era l'únic mitjà de transmissió dels parlaments del ball, prèvia memorització dels intèrprets. D'aquí arrenca l'aparició de les diferents variants dels textos, que posteriorment es recollien per escrit.

Pel que fa a les feines, són en la seva majoria pagesos i jornalers, gent senzilla que viuen (almenys 9) al barri de França, el barri pagès per excel·lència.

Cal que recalquem de passada la coincidència que també en les dues darreres actuacions documentades, la del 1904 i la del 1910, el ball estava format per la pagesia de França.

Pei que fa a l'edat dels actors, està compresa entre els 22 i els 34 anys, amb l'excepció del qui fa de Cavaller, que en té ja 52. Quant al repartiment dels papers, els més joves fan els femenins i els de més edat els masculins.

Segons fa constar el copista, tots són homes casats, a excepció del Borrón, que fa de sabater, i d'en Pau Ravell, que fa de Dama del Notari, i que no es va casar fins al 1897.

Així doncs, i dins el marc dels balls populars, el Ball de Malcasats és un ball d'homes fets, la majoria caps de família. Els Balls populars ofereixen, doncs, divertiment als tres estadis de l'existència de l'home.

A la infantesa hom pot prendre part en balls com els Cercolets o els Pastorets.

A la joventut en els de Bastons, Diables, Rosaura...

Finalment, d'altres balls, on no és necessària tanta vitalitat, obren les portes a aquells que ja no estan per salts ni bots: balls com els Malcasats, les Dames i Vells, el Serrallonga...

NOTES

- (1) AMADES, Joan. *Costumari Català*. Vol. I, pàg. 527 i següents. Salvat Editors. Edicions 62. Barcelona. 1983.
- (2) La Baronia del Vendrell. Article signat per «X» i publicat al setmanari *El Demòcrata* de l'11 d'octubre del 1891.
- (3) «Cuatro palabras a cerca de nuestro juzgado». Article que signa «Bruniquer» publicat al setmanari *El Vendrellense* del 17 de setembre de 1893.
- (4) BERTHAN, Jordi. *El ball de Serrallonga Bandolers i trabucs*. Col·lecció Quaderns de la Festa Major, núm. 2. Tarragona 1987.

- (5) INSENCER, Antoni. El Penedès. Balls, danses i comparses. Publicat a la *Revista Musical Catalana* entre 1904-1905.
- (6) SOLÉ I BORDES, Joan. «El ball de Malcasats i altres sainets desapareguts». Article publicat a *La Voz del Penedès*, núm. 477, del 28 d'agost del 1986.
- (7) ARROYO I JULIVERT, Salvador, a «Aproximació al Ball de Serrallonga al Baix Penedès». Setmanari *El 3 de Vuit* del 23-7-1993.
- (8) Crònica de la Parròquia. Manuscrit de l'Arxiu Parroquial del Vendrell.
- (9) MORANT, Jordi. *El Ball popular tarragoní de Dames i Vells*. Tarragona 1981.
BARGALLÓ, Josep; PALAU, Montserrat. «El Ball de Santa Rosalia». Centre d'Estudis Sinibald de Mas. Torredembarra. 1983.
- (10) Publicat al setmanari *El Baix Penedès* del 24 de juny del 1916.
- (11) MILÀ I FONTANALS, Manuel. *Obres Completes*. Volum VI. Barcelona 1895.
- (12) ARROYO I JULIVERT, Salvador; BOFARULL I TERRADES, Manuel, a l'Activitat Folklorica al Gran Penedès a meitat del segle XIX. El seguici popular. Setmanari *El 3 de Vuit* del 16-9-1994.
- (13) MIRALLES I FIGUERAS, Eloi. *El Ball de les Gitanes de Vilafranca*. Vilafranca 1987.
- (14) ARROYO I JULIVERT, Salvador. «Els Balls Parlats a Sant Vicenç de Calders». Setmanari *El 3 de Vuit* del 14-10-1994.
- (15) SOLÉ I BORDES, Joan. «El ball de Malcasats i altres sainets desapareguts». Article publicat a *La Voz del Penedès* del 28 d'agost del 1986.
- (16) CORTADA, Lourdes; SILVESTRE, Carme. «El ball dels Malcasats». Assaig inclòs al llibre *Sobre tradicions de Vilanova i la Geltrú*. Vilanova 1988.
- (17) ARROYO I JULIVERT, Salvador. *El Ball de Diables del Vendrell*. Patronat Municipal de Serveis Culturals. El Vendrell 1990.
«El Ball de Malcasats del Vendrell: estudi etnogràfic d'una tradició penedesenca» Premi Joan Amades, 1991.
- (18) PALACÍN I ARTIGA, Albert. *Marc Fusté, Marquet de la Dona, i els seus Balls Parlats*. IEV. 1993.
- (19) MARTÍ I DALMAU, Francesc, a «La il·lustració Catalana» núm. 134 de 15-2-1886. Ref. Mòn Casteller Vol. II pàgs. 842-843.
- (20) LÓPEZ, Assumpció; FARRÉ, Salvador. *El fet casteller a la Bisbal del Penedès (1877-1991)*. La Bisbal 1991.
- (21) Vegeu més àmpliament a ARROYO, Salvador, «Els Grallers del Vendrell: dels primers noms a les primeres colles (1784-1926)». *Miscel·lània Penedesenca 1996*.
- (22) Lluís SOLSONA I LLORENÇ a «Hª de les actuacions castelleres al Vendrell a la segona meitat del segle passat». Setmanari *El 3 de Vuit* del 8-10-1995.